

ГВОЗДИКА ГАРНА

Dianthus speciosus Rchb. (*D. superbus* L. var. *speciosus* Rchb.; *D. superbus* L. subsp. *speciosus* (Rchb.) Simonk.; *D. superbus* L. subsp. *alpestris* Kablik ex Čelak.)

Родина Гвоздикові — Caryophyllaceae

Природоохоронний статус виду
Рідкісний.

Наукове значення
Рідкісний центральноевропейський гірський вид на сх. межі ареалу.

Ареал виду та його поширення в Україні
Гори Середньої Європи (Зх. та Пд. Карпати, Альпи). В Україні зростає в субальпійській та верхній лісовій смугах Карпат (Чивчини), дуже рідко. Адм. регіон: Ів.

Чисельність та структура популяцій
Більшість популяцій нечисельні, але повночленні і кількість особин в деяких популяціях може досягати 3–4 на 1 м².

Причини зміни чисельності
Висока стенопотність виду та заліснення екотопів.

Умови місцезростання
На кам'янистих, гумусних, вологих, нейтральних і помірно кислих ґрунтах. На г. Гнетеса зростає на гірських луках, які сформувались на щебенистих малопотужних ґрунтах та на відшаруваннях вапнякових

порід на крутих схилах пд. та пд.-сх. експозицій у субальпійському і верхньому лісовому поясах в угрупованнях асоціацій *Caricetum paniculatae* та *Festucetum saxatilis* (кл. *Mulgedio-Aconitetea*).

Загальна біоморфологічна характеристика
Гемікриптофіт. Багаторічна трав'яна рослина з прямостоячими плодущими стеблами (1–2), 30–60 см заввишки, численними неплідними гонами та прямим стрижневим коренем. Листки лінійні або лінійно-ланцетні, як і стебла сизуваті. Квітки великі, (1)2–6(8) на стебліні; пелюстки фіолетово-рожеві (інколи білуваті), при основі із зеленою плямою, глибоко торочкувато-багатороздільні. Плід — коробочка. Цвіте у липні–серпні, пло-

доносить у серпні–вересні. Розмножується насінням і партикуляцією каудекса.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Вимагає запровадження регульованого заповідного режиму у місцях зростання виду, контролю за станом популяцій та культивування у ботанічних садах як рідкісної, високодекоративної рослини. Заборонено збирання, гербаризацію рослин, порушення умов місцезростання.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення
Декоративне.

Основні джерела інформації

Флора УРСР, 1952 ; Федорончук, 1998; Екофлора України, 2002; Федорончук, Чорней, 2004; Чопик, 1976; Pawlowski, Walas, 1949; Zapalowicz, 1911.

Автори: М.М. Федорончук, І.І. Чорней
Фото: В.В. Буджак

РОГОВИЦЯ РОГОВИКОВА (ДІХОДОН РОГОВИКОВИЙ)

Dichodon cerastioides ((L.) Rchb. (*Cerastium cerastioides* (L.) Britt.)

Родина Гвоздикові — Caryophyllaceae

Природоохоронний статус виду
Рідкісний.

Наукове значення

Аркто-альпійський вид з диз'юнктивним ареалом.

Ареал виду та його поширення в Україні

Циркумплярний вид. Поширений в горах Європи, Сибіру, Монголії, Гімалаях, Пн. Америці та Гренландії, Індії, Середньої Азії, Ірану, Кавказу, Малої Азії. В Україні у високогір'ї Українських Карпат — на хребтах Черногора (гг. Шпиці, Бребенескул), Свидовець (г. Близниця) та Мармароські гори (гг. Гропа, Піп Іван). Адм. регіони: Ів, Зк.

Чисельність та структура популяцій

Відомий з небагатьох, невеликих за площею (іноді кілька десятків або сотні м²), переважно, ізольованих мікрооселищ, в яких зосереджено від кількох екземплярів до кількох десятків особин.

Причини зміни чисельності

Вузька еколого-ценотична амплітуда, пасовище та рекреаційне навантаження, відсутність екоотів відповідного типу.

Умови місцезростання

Альпійський та субальпійський пояси на висотах 1630–2000 м н. р. м., переважно на вершинах хребтів та на пн. схилах. Вологі скелі та кам'яністі виступи, однак, частіше, в лощинах

та депресіях пн. експозицій з тривалим заляганням снігу. Зростає на вологих середньокислих гумусних, часто кам'янистих неглибоких бурих гірських підзолистих ґрунтах на дрібноземі, іноді з домішкою рухляку. Характерний таксон союзу *Salicion herbaceae*. Мезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика

Гемікриптофіт. Невелика багаторічна сланка трав'яна рослина, зі здерев'янілим внизу стеблом, формує невеликі дернинки. Квіткових стебел кілька, висхідних, вкорінених, лише вгорі однорядно залозисто опушених, 5–15 см завдовжки. Листки лінійно-ланцетні чи довгасті, сидячі, тупі, неопушені, 6–18 мм завдовжки. Квітки по 1–3 на кінцях стебел, з ланцетними, залозисто опушеними приквітками, 12–18 мм

діаметром. Квітконіжки в кілька разів довші за чашечку. Чашолистки тупі, 4–5 мм завдовжки, з трьома жилками, по краю плівчасті. Листочки оцвітини білі, глибоко надрізані, майже вдвічі довші за чашолистки. Коробочка на відігнутій вниз ніжці. Цвіте у липні–серпні. Розмножується насінням і партикуляцією каудексу.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Вид внесений до «Переліку видів судинних рослин, що підлягають особливій охороні на території Закарпатської області». Охороняється в Карпатському БЗ та Карпатському НПП. Необхідний моніторинг сучасного стану популяцій. Заборонено надмірне випасання та організація місць рекреації.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Декоративне.

Основні джерела інформації

Екофлора України, 2002; Малиновський, 1980; Флора УРСР, 1952; Чопик, 1976; Dostál, 1989; Kliment, Valachovič, 2007.

Автори: Р.Я. Кіш, І.М. Данилик, Ю.Й. Нестерук
Фото: О.О. Карало

ПУСТЕЛЬНИЦЯ ГОЛОВЧАСТА

Eremogone cephalotes (M. Bieb.) Fenzl
(*Arenaria cephalotes* M. Bieb.)

Родина Гвоздикові — Caryophyllaceae

Природоохоронний статус виду
Рідкісний.

Наукове значення
Ендемічний вид.

Ареал виду та його поширення в Україні
Пн. Причорномор'я, Молдова. В Україні — пд. Зх. Лісостепу (р. Ягорлик, коси Одеської обл.), Правобережний Злаковий Степ (межірччя Дністра та Інгульця). Адм. регіони: Од, Мк, Хс.

Чисельність та структура популяцій
Відомо 13 місць знаходження з незначною (частіше до 10 особин) чисельністю. Популяції локальні з дифузною, рідше компактно-дифузною просторовою структурою. Найбільша популяція площею понад 2000 м² — на території ПЗ «Єланецький степ». Щільність популяції — 1–2 або 2–5 особин на 1 м², середня чисельність 300–500 особин. Віковий спектр правосторонній з максимумом на зрілих генеративних особинах, повночленний. Спостерігається висока смертність догенеративних особин.

Причини зміни чисельності
Значна ізольованість популяцій, послаблена конкурентна спроможність сходів, біологічне старіння виду. Знищення екотипів виду під впливом господарської діяльності, надмірне випасання та рекреація.

Умови місцезростання
Сухі ділянки плакору з чорноземними ґрунтами, вапнякові кам'янисто-щебенисті, вапняково-лесові і лесові еродовані схили

та осипища різного ступеню порушеності (кл. *Festuceto-Brometea*). Ксерофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Гемікриптофіт. Багаторічна стрижнекоренева трав'яна рослина 25–50 см заввишки. Стебло просте, прямостояче, голе. Пагони (1–3) двох типів: численні розеткові вегетативні і напіврозеткові квітконосні. Прикореневі і стеблові листки вузьколінійні, 4–21 см завдовжки. Листки у верхній частині пагону поступово переходять в яйцеподібно-шилоподібні шкірясті блідопівчасті з країв приквіттки. Квітки білі, зібрані в густе напівкулясте суцвіття. Плід — круглясто-яйцеподібна коробочка. Цвіте у червні–липні. Плодоносить у липні–серпні. Розмножується насінням і поділом кореневища.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

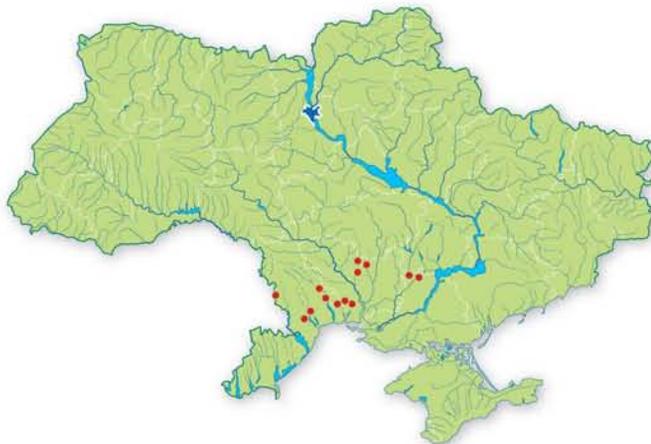
Занесений до Європейського червоного списку та Червоного списку МСОП. Охороняється в ПЗ «Єланецький степ», РЛП «Тилігульський лиман» (Одеська і Миколаївська обл.). Необхідна ревізія місць зростання, моніторинг популяцій, розширення мережі заповідних територій, введення в культуру. Заборонено збирання рослин, порушення умов місцезростання, терасування та заліснення схилів, надмірне випасання.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення
Протиерозійне, ґрунтозахисне, декоративне.

Основні джерела інформації.
Воронова, 2005; Екофлора України, 2002; Європейський червоний список животних и растений..., 1992; Крицкая, Новосад, 2001; Мосякін, 1999; Определитель высших растений Молдавской ССР, 1975; Флора УРСР, 1952; ЧКУ, 1996.

Автори: Л. І. Крицька, В.В. Новосад, С. М. Воронова
Фото: В.В. Новосад

ЛЕЩИЦЯ СКУПЧЕНА

Gypsophila glomerata Pall. ex Adam
(*G. globulosa* Steven ex Boiss., *G. pallasii* Ikonn.)

Родина Гвоздикові — Caryophyllaceae

Природоохоронний статус виду
Вразливий.

Наукове значення
Евксинсько-понтичний вид на пн. межі поширення.

Ареал виду та його поширення в Україні
Балкани, Паннонська провінція, Причорномор'я, Зх Закавказзя, Пн. Кавказ, Крим. В Україні: степова зона та Гірський Крим. Адм. регіони: Дц, Хс, Мк, Кр.

Чисельність та структура популяцій
Приурочені до крутих берегів рік, гірських масивів (правий берег р. Кринки біля с. Калинове Амвросіївського р-ну Донецької обл., Гірський Крим, степова зона по берегах р. Пд. Буг (м. Вознесенськ, м. Первомайськ), р. Дніпро поблизу м. Херсон. Популяції локальні, незначні за розміром, в яких рослини ростуть невеликими купками. Біля с. Калинове вид представлений однією популяцією, що нараховує кількості особин, тому може бути знищена. Структура популяцій не досліджена.

Причини зміни чисельності
Стенотопний, слабкоконкурентний вид, що потребує специфічних умов зростання. Надмірний вплив антропогенного фактора, зривання на букети, заліснення та терасування схилів.

Умови місцезростання
Займає відкриті схили, що добре прогріваються, обриви, останці, кліфи, де зростає на вершинах. Сухі бідні на гумус відшарування мергелів, вапняків зі змитими еродованими

грунтами (рендзинами). Зростає у фітоценозах з послабленою ценотичною конкуренцією, що відносяться до порядку *Alyso-Sedetalia* кл. *Sedo-Scleranthetea*. Ксерофіт, кальцефіл.

Загальна біоморфологічна характеристика
Гемікриптофіт. Багаторічна трав'яна рослина 25–75 см заввишки. Має потужний каудекс зі стрижневою кореневою системою. Стебло (одне або кілька) просте, прямостояче, вгорі розгалужене, напіврозеткове. Листки лінійні або лінійно-ланцетні, 3–10 см завдовжки та 0,5–0,7 см завширшки, товстуваті, загострені. Квітки білі, майже сидячі, зібрані в головчасті суцвіття 12–15 мм діаметром. Приквітки оберненояцеподібні на верхівці заокруглені, зубчасті. Чашолистки широкодзвоникуваті, на

верхівці розсічені на тупі зубці; пелюстки лінійно-довгасті. Плід — куляста коробочка. Цвіте у червні–липні. Плодоносить у липні–вересні. Розмножується насінням.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Охороняється у Ялтинському гірсько-лісовому ПЗ. Необхідні виявлення і картування популяцій, досліджування їх структури, динаміки. Рекомендується створити заказник «Калинове» на правому березі р. Кринки. Заборонено руйнування місць зростання, розробка кар'єрів, заліснення схилів.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Культивують Донецькому ботанічному саду НАН України.

Господарське та комерційне значення
Декоративне, протиерозійне, ґрунтотвірне.

Основні джерела інформації
Екофлора України, 2002; Кондратюк, Бурда, 1987; ЧКУ, 1996.

Автор: Я.П. Дідух
Фото: А.В. Єна

